

**Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyi
Lənkəran Dövlət Universiteti**

Təsdiq edirəm
Tədris məsələləri üzrə prorektor v.i.e:
_____ dos. Zaur Məmmədov
"____" _____ 2025-ci il

Fənn sillabusu

İxtisas: 7001001- Təhsilin nəzəriyyəsi və tarixi

Fakültə: Tarix-coğrafiya və incəsənət (Magistratura)

Kafedra: Pedaqogika, psixologiya və incəsənət

I. Fənn haqqında məlumat:

Fənnin adı: Təhsil sosiologiyası və mədəni kontekstlər

Proqram: Lənkəran Dövlət Universitetinin, "Pedaqogika, psixologiya və incəsənət" kafedrasının 12 sentyabr 2025-ci il tarixli №01 sayılı iclas protokolu ilə təsdiq edilmişdir

Kodu: MİF- B01.01

Tədris ili: I (2025-2026) Semestr: I

Tədris yükü. Ümumi-180 saat. Auditoriya - 45 saat (30 saat müəhazirə, 15 saat seminar)

Tədris forması: Əyani

AKTS üzrə kredit: 6 kredit

II. Müəllim haqqında məlumat:

Adı, soyadı, dərəcəsi: ped.e.n., dos. Əliyev Afiq Xanoğlu oğlu

Kafedranın ünvanı: Lənkəran ş., Ə.Məmmədov k. 19

E-mail ünvanı: qi.afiq1958@gmail.com

III. Təvsiyə olunan dərsliklər və dərs vəsaitləri:

Əsas ədəbiyyat:

1. Sosiologiya (Dərslik), "İqtisad Universiteti" nəşriyyatı - 2006.
2. Ağayev, Ə.Ə. (2011). Seçilmiş pedaqoji əsərlər: [2 cildə]. c.1. Bakı: Mütərcim - 2011
3. Nəzərov, M.H., Babayeva A.R. Mədəniyyət və təhsilin ümumi əsasları, (Dərs vəsaiti), Bakı-Mütərcim- 2016
4. Nəzərov M.H. Müasir dövrdə təhsilin sosiomədəni problemləri. Bakı-Mütərcim - 2018
5. Nəzərov M.H. Təhsilin sosial-fəlsəfi əsasları.Monoqrafiya. Bakı-ADPU-2023

Əlavə ədəbiyyat:

6. . Əsgərov Ş. Təhsilimiz dünən, bugün, sabah. Bakı, "Azərbaycan", 2003.
7. Nəzərov M.H. Sosial fəlsəfə. Bakı "TİC Print" nəşriyyatı, 2024
8. Xəlilov S.S.Təhsil, təlim, tərbiyə. Bakı, «Azərbaycan Universiteti», 2005 - 650 s.
9. Bəşirov V.P. Azərbaycan pedaqoji fikrində milli tərəqqi ideyaları. Bakı, 2008.

IV. Fənnin təsviri və məqsədi: Təhsil sosiologiyası və mədəni kontekstlər fənninin tədrisində Təhsil sosiologiyasının əsas elementləri və nəzəri-konseptual məsələləri izah edilir, təhsilin sosiomədəni inkişaf mərhələləri, sosiomədəni funksiyaları, mədəniyyətlərarası münasibətlər, mədəniyyət anlayışının sosial-psixoloji təhlili, mədəniyyətin sosioloji təsnifatı və inkişaf qanunauyğunluqları ilə əlaqədar elmi-nəzəri materiallar çatdırılır. Kursun öyrənilməsi dairəsində magistrantlarda təhsilin keyfiyyətinin idarə edilməsinin xüsusiyyətləri, pedaqoji prinsipləri, təhsildə keyfiyyətin təminatının konseptual aspektləri məsələlərinə aydınlıq gətirilir.

V. Davamiyyətə verilən tələblər:

Fənn üzrə semestr ərzində buraxılmış auditoriya saatlarının ümumi sayı Elmi Şuranın 16 may 2024-cü il tarixli qərarına uyğun olaraq davamiyyət meyarları nəzərə alınmaqla müəyyən olunmuş həddən yuxarı olduğu halda tələbə həmin fəndən imtahana buraxılmır, onun həmin fənn üzrə akademik borcu qalır.

VI Qiymətləndirmə:

Tələbələrin biliyi 100 ballı sistemlə qiymətləndirilir. Bundan 50 balı tələbə semestr ərzində, 50 balı isə imtahanda toplayır. Semestr ərzində toplanan 50 bala aşağıdakılar aiddir: 20 bal seminar və laboratoriya dərslərində fəaliyyətinə görə və 30 bal kollokviumların nəticələrinə görə.

Qiymətləndirmə zamanı Elmi Şuranın 16 may 2024-cü il tarixli qərarına uyğun olaraq qiymətləndirmə meyarları nəzər alınır.

İmtahan билетinə bir qayda olaraq fənni əhatə edən 5 sual daxil edilir.

Qiymət meyarları aşağıdakı kimidir:

- 10 bal – tələbə keçilmiş materialı dərindən başa düşür, cavabı dəqiq və hərtərəflidir.
- 9 bal – tələbə keçilmiş materialı tam başa düşür, cavabı dəqiqdir və mövzunun məzmununu açə bilir.
- 8 bal – tələbə cavabında ümumi xarakterli bəzi qüsurlara yol verir.
- 7 bal – tələbə keçilmiş materialı yaxşı başa düşür, lakin nəzəri cəhətdən bəzi məsələləri əsaslandırə bilmir.
- 6 bal – tələbənin cavabı əsasən düzgündür.
- 5 bal – tələbənin cavabında çatışmazlıqlar var, mövzunu tam əhatə edə bilmir.
- 4 bal – tələbənin cavabı qismən doğrudur, lakin mövzunu izah edərkən bəzi səhvlərə yol verir.
- 3 bal – tələbənin mövzudan xəbəri var, lakin fikrini əsaslandırmağı bacarmır.
- 1-2 bal – tələbənin mövzudan qismən xəbəri var.
- 0 bal – suala cavab yoxdur.

Tələbənin imtahandan topladıqı balın miqdarı 17-dən az olmamalıdır. Əks təqdirdə, tələbənin imtahan göstəriciləri semestr ərzində tədris fəaliyyəti nəticəsində topladıqı bala əlavə olunmur.

Semestr nəticəsinə görə yekun qiymətləndirmə (imtahan və imtahanaqədərki ballar əsasında):

Ümumi balların cəmi	Qiymət (sözlə)	Hərflə
91 - 100	əla	(A)
81 – 90	çox yaxşı	(B)
71 - 80	yaxşı	(C)
61 - 70	kafi	(D)
51 - 60	qənaətbəxş	(E)
51- baldan aşağı	qeyri-kafi	(F)

VII. Davranış qaydalarının pozulması:

Tələbə Universitetin daxili nizam-intizam qaydalarını pozduqda əsasnamədə nəzərdə tutulan qaydada tədbir görülməkdir.

VIII. Təqvim-mövzu planı: Mühazirə - 30 saat; seminar - 15 saat.

№	Keçilən mövzuların məzmunu	Müh.	Sem.	Tarix
1	Mövzu: Sosiologiyanın predmeti, tədqiqat metodları və əsas funksiyaları Plan: - Sosiologiya elminin predmeti və tədqiqat metodları - Sosiologiyanın funksiyaları Mənbə: [1;3;4;5]	2		
2	Mövzu. Təhsilin sosiologiyası Plan: - Təhsil sosiologiyasında təhsilin çoxseviyyəli bir sistem kimi araşdırılması - Təhsil sosiologiyasının əsas elementləri və əhatə etdiyi əsas sahələr - Təhsil institutunun sosial funksiyalarına görə nisbi müstəqilliyə malik olması - Təhsilin çoxseviyyəli bir sistem kimi araşdırılması Mənbə: [3;5;6]	2	2	
3	Mövzu. Təhsilin sosiologiyası sahəsində klassik tədqiqatlar Plan: - Təhsilin sosiologiyasının nəzəri-konseptual məsələləri - Təhsil haqqında metanəzəri biliklərin yaranması - XX əsrin əvvəllərində sosial biliyin öyrənilməsinə pozitiv yanaşma Mənbə: [6;7;8]	2		
4	Mövzu. Təhsilin sosiomədəni inkişaf mərhələləri Plan: - Təhsilin ictimai həyatın sahələri ilə bağlılığı - Təhsilin sosiologiyasında əsas yanaşmalar və L.Uordun sosial nəzəriyyəsi Mənbə: [3;4;5]	2	2	
5	Mövzu. Təhsilin sosiomədəni funksiyaları Plan: - Təhsilin sosial-mədəni fenomen kimi funksiyaları - Təhsilin sosiologiyasında axtarıqların istiqamətləri Mənbə: [1;5;6;9]	2		
6	Mövzu. Mədəniyyətlərarası münasibətlər və sosial-mədəni kontekst Plan: - Mədəniyyətlərarası münasibətlərin müxtəlif səviyyədə araşdırılması - Mədəni inkişafın əsas faktorları - Mədəniyyətlərarası münasibətlərdə multikulturalizm dəyərləri - Azərbaycan dövlətinin mədəniyyət siyasətinin əsas prioritetləri - Sosial-mədəni kontekst Mənbə: [1;5;6;8]	2	2	
7	Mövzu. Mədəniyyət anlayışının sosial-psixoloji təhlili Plan: - Mədəniyyət anlayışına psixoloji yanaşma - Mədəniyyəti formalaşdıran əsas funksional strukturların nəzərə alınması Mənbə: [1;3;6]	2		
8	Mövzu. Mədəniyyətin sosioloji təsnifatı və inkişaf qanunauyğunluqları. Plan: - Mədəniyyətin sosioloji tədqiqində aksioloji yanaşma - Mədəniyyətin inkişafında elm və texnologiyanın keyfiyyət sıçrayışı Mənbə: [3;5;6]	2	2	
9	Mövzu. Sosioloji tədqiqatların metodologiyası və metodikası Plan: - Sosioloji tədqiqatlar və onların növləri - Sosioloji tədqiqatların metodologiyası və metodları - Sosioloji tədqiqatların proqramı	2		
10	Mövzu. İnsanın şəxsiyyət kimi inkişafında mühüm amillər Plan: - Azərbaycan ictimai-pedaqoji fikrində şəxsiyyətin formalaşması məsələləri - Xalq pedaqogikasında mühitin və tərbiyənin şəxsiyyətin formalaşmasına fikirlər - Şəxsiyyətin formalaşmasında təhsil mühitinin rolu - Şəxsiyyətin düzgün sosiallaşmasının cəmiyyətdə onun rolunun müəy	2	2	

	edilməsinə təsiri Mənbə: [1;5;6;7]			
11	Mövzu. Təhsil problemlərinin sosiomədəni kontekstdə tədqiqi Plan: - Təhsilə sosiomədəni münasibət kimi yanaşılmasının zərurəti - Təhsil sahəsini dərinlən öyrənmək üçün institusional metoddan istifadə - Şəxsiyyətin cəmiyyətə uyğunlaşması - Cəmiyyət qaydalarının mənimsənilməsi - Sosiallaşmanın növləri - Uşağın sosial tələblərə uyğunlaşmasında ailənin, məktəbin və həmyaşıqlar qrupunun rolu Mənbə: [1;5;6;7]	2	2	
12	Mövzu. Təhsilin keyfiyyətinin idarə edilməsinin sosiomədəni aspektləri Plan: - Təhsilin keyfiyyətinin sosial-mədəni əhəmiyyəti - Keyfiyyətli təhsilin əsas anlayışları və konsepsiyaları - Təhsilin keyfiyyətinin pedaqoji prinsipləri - Təhsilin keyfiyyətinin idarə edilməsinin xüsusiyyətləri - Təhsildə keyfiyyətin təminatının konseptual aspektləri - Müasir təhsildə keyfiyyətli idarəetmə sisteminin əsas komponentləri Mənbə: [1;3;5]	4	2	
13	Mövzu. Ali təhsilin qloballaşmasının sosial-mədəni aspektləri Plan: - Təhsilin qloballaşmasının aspektləri - Ali təhsildə mədəni xüsusiyyətlərin nəzərə alınması - Ali təhsildə qloballaşma meyillərinin nəzərə alınması Mənbə: [3;5;6;7]	2		
14	Mövzu. Şəxsiyyətin sosiallaşması vətəndaşlıq tərbiyəsi kontekstində Plan: - Şəxsiyyətin cəmiyyət həyatına adaptasiyasında vətəndaşlıq tərbiyəsinin rolu - Vətəndaşlıq tərbiyəsinin komponentləri - Təhsildə milli və bəşəri xüsusiyyətlərin nəzərə alınması Mənbə: [1;5;7;9]	2	1	
	Cəmi: 45 saat	30 s.	15 s.	

IX. Fənn üzrə tələblər, tapşırıqlar:

Təlim nəticəsində magistrantların əldə etməli olduqları bacarıq və vərdisləri:

- elmi-tədqiqat sahəsi üzrə məqsəd və vəzifələrin, obyekt və predmetin, elmi-nəzəri və elmi-praktik araşdırmaların əhəmiyyəti, elmi hipotezin müəyyənləşdirilməsinin elmi-metodik əsaslarının üzə çıxarılması;
- tədqiqatın metodologiyasını müəyyənləşdirə bilmək;
- müqayisə, ümumiləşdirmə və sistemləşdirmə, konkretləşdirmə, tənqidi yanaşma, ziddiyyətləri görmə bacarığı;
- müstəqil elmi fərziyyə yürüdə bilmək və nəticə çıxara bilmək;
- təhlil etmə bacarıq və vərdislərinin formalaşdırılması;

Öyrənən tanış olur:

- təhsilin sosiologiyasının nəzəri-konseptual məsələləri ilə;
- təhsilin sosiomədəni funksiyaları
- mədəniyyətlərarası münasibətlərlə;
- təhsilin keyfiyyətinin idarə edilməsinin sosiomədəni aspektləri ilə;
- təhsilin keyfiyyətinin pedaqoji prinsipləri ilə;
- müasir təhsildə keyfiyyətli idarəetmə sisteminin əsas komponentləri ilə;
- təhsilin qloballaşmasının sosial-mədəni aspektləri ilə;
- şəxsiyyətin cəmiyyət həyatına adaptasiyasında vətəndaşlıq tərbiyəsinin rolu ilə

X. Fənn üzrə təlimin nəticələri:

- Təhsil sosiologiyasının əsas anlayış və nəzəriyyələrini, cəmiyyət və təhsil sistemi arasındakı qarşılıqlı əlaqəni izah edir.
- Təhsilin nəzəri-konseptual məsələlərini və sosiomədəni inkişaf mərhələlərini təhlil edir.
- Təhsil prosesində mədəniyyət, dəyərlər və sosiallaşma mexanizmlərinin rolunu tədqiq edir.
- Təhsilin sosiomədəni funksiyalarına və sosial-mədəni münasibətlərə dair empirik məlumatları toplayır və şərh edir.
- Təhsilin keyfiyyətinin idarə edilməsinin sosiomədəni aspektlərini təhlil edir, alternativ yanaşmalar irəli sürür.
- Təhsilin qloballaşmasının sosial-mədəni aspektlərini şərh edir, nəticələri milli və bəşəri xüsusiyyətlərə uyğun şəkildə təqdim edir.

XI. İmtahan sualları

1. Sosiologiya elminin predmeti və tədqiqat metodları
2. Sosiologiyanın funksiyaları
3. Təhsil sosiologiyasında təhsilin çoxsəviyyəli bir sistem kimi araşdırılması
4. Təhsil sosiologiyasının əsas elementləri və əhatə etdiyi əsas sahələr
5. Təhsil institutunun sosial funksiyalarına görə nisbi müstəqilliyə malik olması
6. Təhsilin çoxsəviyyəli bir sistem kimi araşdırılması
7. Təhsilin sosiologiyasının nəzəri-konseptual məsələləri

8. Təhsil haqqında metanəzəri biliklərin yaranması
9. Təhsilin ictimai həyatın sahələri ilə bağlılığı
10. Təhsilin sosiologiyasında əsas yanaşmalar və L.Uordun sosial nəzəriyyəsi
11. Təhsilin sosial-mədəni fenomen kimi funksiyaları
12. Təhsilin sosiologiyasında axtarıqların istiqamətləri
13. Mədəniyyətlərarası münasibətlərin müxtəlif səviyyədə araşdırılması
14. Mədəni inkişafın əsas faktorları
15. Mədəniyyətlərarası münasibətlərdə multikulturalizm dəyərləri
16. Azərbaycan dövlətinin mədəniyyət siyasətinin əsas prioritetləri
17. Sosial-mədəni kontekst
18. Mədəniyyət anlayışına psixoloji yanaşma
19. Mədəniyyəti formalaşdıran əsas funksional strukturların nəzərə alınması
20. Mədəniyyətin inkişafında elm və texnologiyanın keyfiyyət sıçrayışı
21. Sosioloji tədqiqatlar və onların növləri
22. Sosioloji tədqiqatların metodologiyası və metodları
23. Azərbaycan ictimai-pedaqoji fikrində şəxsiyyətin formalaşması məsələləri
24. Xalq pedaqogikasında mühitin və tərbiyənin şəxsiyyətin formalaşmasına dair fikirlər
25. Şəxsiyyətin formalaşmasında təhsil mühitinin rolu
26. Şəxsiyyətin düzgün sosiallaşmasının cəmiyyətdə onun rolunun müəyyən edilməsinə təsiri
27. Təhsilə sosiomədəni münasibət kimi yanaşılmasının zərurəti
28. Şəxsiyyətin cəmiyyətə uyğunlaşması və cəmiyyət qaydalarının mənimsənilməsi
29. Sosiallaşmanın növləri
30. Uşağın sosial tələblərə uyğunlaşmasında ailənin, məktəbin və həmyaşıdlar qrupunun rolu
31. Təhsilin keyfiyyətinin sosial-mədəni əhəmiyyəti
32. Təhsilin keyfiyyətinin pedaqoji prinsipləri
33. Təhsilin keyfiyyətinin idarə edilməsinin xüsusiyyətləri
34. Təhsildə keyfiyyətin təminatının konseptual aspektləri
35. Müasir təhsildə keyfiyyətli idarəetmə sisteminin əsas komponentləri
36. Təhsilin qloballaşmasının aspektləri
37. Ali təhsildə mədəni xüsusiyyətlərin nəzərə alınması
38. Ali təhsildə qloballaşma meyillərinin nəzərə alınması
39. Şəxsiyyətin cəmiyyət həyatına adaptasiyasında vətəndaşlıq tərbiyəsinin rolu
40. Təhsildə milli və bəşəri xüsusiyyətlərin nəzərə alınması

XII. Kollokvium sualları

I Kollokvium sualları

1. Sosiologiya elminin predmeti və tədqiqat metodları
2. Sosiologiyanın funksiyaları
3. Təhsil sosiologiyasının əsas elementləri və əhatə etdiyi əsas sahələr
4. Təhsilin sosiologiyasının nəzəri-konseptual məsələləri
5. Təhsilin ictimai həyatın sahələri ilə bağlılığı
6. Təhsilin sosial-mədəni fenomen kimi funksiyaları
7. Mədəniyyətlərarası münasibətlərin müxtəlif səviyyədə araşdırılması
8. Mədəniyyətlərarası münasibətlərdə multikulturalizm dəyərləri
9. Sosial-mədəni kontekst
10. Mədəniyyət anlayışına psixoloji yanaşma

II Kollokvium sualları

1. Sosioloji tədqiqatlar və onların növləri
2. Sosioloji tədqiqatların metodologiyası və metodları
3. Azərbaycan ictimai-pedaqoji fikrində şəxsiyyətin formalaşması məsələləri
4. Xalq pedaqogikasında mühitin və tərbiyənin şəxsiyyətin formalaşmasına dair fikirlər
5. Şəxsiyyətin formalaşmasında təhsil mühitinin rolu
6. Təhsilə sosiomədəni münasibət kimi yanaşılmasının zərurəti
7. Şəxsiyyətin cəmiyyətə uyğunlaşması və cəmiyyət qaydalarının mənimsənilməsi
8. Sosiallaşmanın növləri
9. Təhsilin keyfiyyətinin sosial-mədəni əhəmiyyəti
10. Təhsildə keyfiyyətin təminatının konseptual aspektləri

“Təhsil sosiologiyası və mədəni kontekstlər” fənninin sillabusu 7001001- Təhsilin nəzəriyyəsi və tarixi ixtisası (proqramı) üzrə tədris planı və təhsil proqramı əsasında tərtib edilmişdir. Sillabus “Pedaqogika, psixologiya və incəsənət” kafedrasının 12 sentyabr 2025-ci il tarixli iclasında (protokol № 01) müzakirə edilərək təsdiq edilmişdir.

Fənn müəllimi:

dos. A.X.Əliyev

Kafedra müdiri:

dos. A.X.Əliyev